

СЕКЦІЯ 6 ПРАКТИКА РОЗГЛЯДУ СУДАМИ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

УДК 342.9

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ПРОВАДЖЕННІ В СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ

Кучма О.Л., д. ю. н.,
доцент кафедри трудового прав та права соціального забезпечення
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються питання використання фактів, установлених у справі про адміністративне правопорушення, в інших провадженнях під час розгляду спорів про відшкодування шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди; аналізується законодавча неврегульованість ситуацій, коли учасники інших проваджень не можуть оскаржити постанови про адміністративне правопорушення, які впливають на їхні права й обов'язки; запропоновані зміни до законодавства в частині суб'єктного складу учасників провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Ключові слова: порушення правил дорожнього руху, особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілий, страховик, цивільно-правова відповідальність, відшкодування шкоди.

В статье рассматриваются вопросы использования фактов, установленных по делу об административном правонарушении, в других производствах при рассмотрении споров о возмещении вреда, причиненного в результате дорожно-транспортного происшествия; анализируется законодательная неурегулированность ситуаций, когда участники других производств не могут обжаловать постановления об административном правонарушении, которые влияют на их права и обязанности; предложены изменения в законодательство в части субъектного состава участников производства по делу об административном правонарушении.

Ключевые слова: нарушение правил дорожного движения, лицо, привлекаемое к административной ответственности, потерпевший, страховщик, гражданско-правовая ответственность, возмещение вреда.

Kuchma O.L. SUBJECT-MATTER OF PERSONS RESPONSIBLE FOR ADMINISTRATIVE CRITERIA: PROBLEMS OF PRACTICE

The article deals with the use of facts established in an administrative offense case, in other proceedings when considering disputes regarding compensation for damage caused by an accident; analyzes the legislative unregulated situation in which participants in other proceedings can not challenge decisions on an administrative offense that affects their rights and obligations; proposed changes to the legislation in the part of the subjects of the proceedings of the case on an administrative offense.

Key words: violation of the rules of the traffic, person appealed to administrative liability, victim, insurer, civil liability, compensation.

Постановка проблеми. В Україні постійно стаються дорожньо-транспортні пригоди внаслідок порушення правил дорожнього руху водіями транспортних засобів. Залежно від тяжкості наслідків

цих пригод осіб, винуватих у пригоді, можуть притягнути до кримінальної чи адміністративної відповідальності.

Стан розробленості проблеми. Питання притягнення до адміністративної та

цивільної відповідальності за порушення правил дорожнього руху досліджували відомі вчені: А.М. Апаров, О.В. Баклан, І.В. Ковбаса, Н.Б. Пацурія, А.І. Савченко та інші науковці.

Ураховуючи значну кількість дорожньо-транспортних пригод і кількість судових справ про відшкодування шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, є необхідність додаткового дослідження практичних проблем під час реалізації прав і виконання обов'язків учасниками правовідносин щодо відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

Метою статті є висвітлення проблеми неможливості осіб, які зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану дорожньо-транспортною пригодою, брати участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення та надання пропозицій до чинного законодавства в цій частині.

Виклад основного матеріалу. Нерідко трапляються випадки, коли учасники, наприклад, цивільного провадження і провадження в справі про адміністративне правопорушення різні й особа, яка є відповідачем у цивільному процесі, позбавлена можливості надавати пояснення та докази в справі про притягнення особи до адміністративної відповідальності й не може оскаржити постанову, якою встановлено факти, що надалі не підлягають доказуванню.

Типовою є ситуація у справах про відшкодування шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди.

Так, відповідно до частини 1 статті 1188 Цивільного кодексу України, шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки, відшкодується на загальних підставах, а саме:

1) шкода, завдана одній особі з вини іншої особи, відшкодовується винною особою;

2) за наявності вини лише особи, якій завдано шкоди, вона їй не відшкодовується;

3) за наявності вини всіх осіб, діяльності яких було завдано шкоди, розмір відшкодування визначається у відповідній частці залежно від обставин, що мають істотне значення [1].

Під час розгляду справ у суді про стягнення шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, доказом вини водія транспортного засобу є постанову суду про притягнення водія до адміністративної відповідальності, в мотивувальній частині якої суд установлює вину особи, яка керувала транспортним засобом.

Відповідно до статей 268–274 Кодексу України про адміністративні правопорушення, особами, які беруть участь у провадженні в справі про адміністративне правопорушення, є особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілий, законні представники і представники, захисник, свідок, експерт, перекладач. Цей перелік є вичерпним [2].

Але перелік учасників у цивільному та господарському провадженні про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, є ширшим.

Чинним законодавством передбачена обов'язковість страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів [3].

Статтею 6 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (далі – Закон) визначено страховий випадок як дорожньо-транспортну пригоду, що сталася за участю забезпеченого транспортного засобу, внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність особи, відповідальність якої застрахована, за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та/або майну потерпілого [3].

Практика Верховного Суду України щодо суб'єктного складу осіб, відповідальних за збитки, завдані внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, така: *«... настання страхового випадку (скоєння ДТП) є підставою для здійснення страховиком виплати страхового відшкодування потерпілому відповідно до умов договору страхування та в межах страхової суми. ...»*

З огляду на зазначене сторонами договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є страху-

вальник та страховик. При цьому договір укладається з метою забезпечення прав третіх осіб (потерпілих) на відшкодування шкоди, завданої цим третім особам унаслідок скоєння ДТП за участю забезпеченого транспортного засобу.

Завдання потерпілому внаслідок ДТП шкоди особою, цивільна відповідальність якої застрахована, породжує деліктне зобов'язання, в якому право потерпілого (кредитора) вимагати відшкодування завданої шкоди в повному обсязі кореспондується з відповідним обов'язком боржника (особи, яка завдала шкоди). Водночас така ДТП слугує підставою для виникнення договірною зобов'язання згідно з договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, в якому потерпілий так само має право вимоги до боржника – в договірному зобов'язанні ним є страховик» [4].

Отже, у разі висунення позову про відшкодування шкоди відповідальним за збиток, завданий особою, притягнутою до адміністративної відповідальності, є страховик у межах, визначених Законом.

Разом із тим страховик не є учасником провадження про притягнення особи до адміністративної відповідальності, не може оскаржити постанову, якщо не погоджується з нею та, провівши власне страхове розслідування, дійшов інших висновків, ніж суд.

Страховик може опосередковано долучитися до процесу, надаючи допомогу своєму клієнтові, але ця ситуація можлива, якщо клієнт вчасно повідомив страховика про дорожньо-транспортну пригоду й надав інформацію про те, що на нього складено адміністративний протокол (нерідко трапляються ситуації, коли до страховика першим звертається потерпілий із заявою про страхову виплату і постановою суду про притягнення до адміністративної відповідальності клієнта страховика або клієнт сам зацікавлений, щоб суд установив його вину і факт дорожньо-транспортної пригоди, якої могло й не бути насправді).

Суд розглядає справи про порушення правил дорожнього руху на підставі матеріалів, складених поліцією. Працівники

поліції не є очевидцями дорожньо-транспортної пригоди, вони приїждять на місце пригоди після отримання повідомлення й фіксують ті факти, які бачать на момент свого приїзду та зазначають обставини зі слів очевидців.

Інколи для встановлення достовірності викладених фактів необхідні знання експерта (трасолога, автотехніка), якими не володіють працівники поліції, котрі оформлюють дорожньо-транспортну пригоду.

Суд, приймаючи рішення, використовує матеріали, які є в справі, і навіть якщо страховик, провівши із залученням експертів власне розслідування обставин скоєння дорожньо-транспортної пригоди, дійшов висновку про відсутність обставин, які зазначені в матеріалах адміністративної справи (наприклад, неможливість пошкодження транспортних засобів унаслідок руху автомобілів, як зазначено на схемі дорожньо-транспортної пригоди та в поясненнях учасників тощо), він позбавлений можливості вступити в процес щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності, надати свої пояснення й долучити до матеріалів справи експертні висновки, інші документи страхового розслідування.

Відповідно до частини 4 статті 61 Цивільного процесуального кодексу України, вирок у кримінальному провадженні, що набрав законної сили, або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення обов'язкові для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено вирок або постанову суду, з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою [5].

Аналогічного змісту положення містяться в частині 4 статті 35 Господарського процесуального кодексу України: вирок суду в кримінальному провадженні або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, є обов'язковими для господарського суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, щодо якої ухвалений вирок або постанова суду, лише в питаннях, чи мало місце діяння та чи вчинене воно

цією особою; частині 4 статті 72 Кодексу адміністративного судочинства України: вирок суду у кримінальному провадженні або постанова суду у справі про адміністративний проступок, які набрали законної сили, є обов'язковими для адміністративного суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, щодо якої ухвалений вирок або постанова суду, лише в питаннях, чи мало місце діяння та чи вчинене воно цією особою [6; 7].

Юридичний факт є обов'язковою умовою виникнення, розвитку і припинення правовідносин, він упорядковує соціальні зв'язки, визначає юридичну чинність прав та обов'язків, а також наслідки їх дотримання, використання, що свідчить про вагоме значення цієї правової категорії. За допомогою юридичного факту встановлюється зв'язок реального поведіння і правової норми. Юридичний факт є особливою передумовою руху правовідносин, оскільки невід'ємно пов'язує норми права із суб'єктивними правами й обов'язками конкретного суб'єкта [8, с. 136].

Отже, у разі висунення позову про стягнення зі страховика шкоди, заподіяної внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, суд сприймає постанову суду про притягнення особи до адміністративної відповідальності як належний доказ встановлення його вини і стягує зі страховика, з яким укладено договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності винуватця дорожньо-транспортної пригоди, суму збитку з урахуванням норм Закону (ліміт відповідальності страховика по виплаті за шкоду, заподіяну майну, становить 100 000,00 грн. на одного потерпілого).

Спроби страховика в суді переглянути обставини дорожньо-транспортної пригоди судами в більшості випадків відхиляються. Адже визнати факти, наведені страховиком, означає спростувати факти, встановлені іншим суддею в іншому провадженні, і факти, зазначені працівниками поліції.

«... Постановою Києво-Святошинського районного суду Київської області від 21.09.2015 р. ОСОБА_2 було визнано

винним у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 124 КУпАП України, та піддано адміністративному стягненню у вигляді штрафу в розмірі 340 (триста сорок) гривень. ... Суд не приймає до уваги заперечення ПАТ НАСК «ОРАНТА», що стосуються посилання на відповідне експертне дослідження, згідно якого зазначено, що в діях водія ОСОБА_3 порушень Правил дорожнього руху не вбачається, оскільки вина ОСОБА_3 була встановлена відповідним судом рішенням, що набрало законної сили, і є обов'язковою для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено постанову суду, з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою.

Згідно рішення Європейського суду з прав людини від 25.07.2002 р. у справі за заявою № 48553/99 «Совтрансавто-Холдинг» проти України», а також згідно рішення Європейського суду з прав людини від 28.10.1999 р. у справі за заявою № 28342/95 «Брумареску проти Румунії», встановлено, що існує усталена судова практика конвенційних органів щодо визначення основним елементом верховенства права принципу правової певності, який передбачає серед іншого й те, що в будь-якому спорі рішення суду, яке вступило в законну силу, не може бути поставлено під сумнів.

У рішенні Європейського суду з прав людини від 20.07.2004 р. по справі «Шмалько проти України» (заява № 60750/00) зазначено, що для цілей ст. 6 виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як невід'ємна частина «судового розгляду» [9].

Звичайно, можна звернутися до правоохоронних органів, якщо будуть докази шахрайських дій, але доцільніше на стадії провадження про притягнення особи до адміністративної відповідальності повно й усебічно дослідити обставини дорожньо-транспортної пригоди, встановити факти, що мають юридичне значення й для інших судових проваджень.

Висновки. Ураховуючи вищенаведене, вважаємо за необхідне доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею такого змісту:

«Стаття 271¹. Зацікавлені особи.

У справах про адміністративне правопорушення за порушення правил дорожнього руху можуть брати участь Моторне транспортне страхове бюро України (МТСБУ), страховики, з якими особою, що притягається до адміністративної відповідальності, потерпілим, іншим учасником дорожньо-транспортної пригоди укладено договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (зацікавлені особи).

Зацікавлені особи мають право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, надавати пояснення, брати участь у судових засіданнях, долучати докази (в тому числі експертні висновки, інші документи страхового розслідування події, що містить ознаки страхового випадку), оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/435-15>.
2. Кодекс про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ре-

сурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

3. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 № 1961-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.

4. Постанова Верховного Суду України від 26.10.2016 № 756/12292/14-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62621656>.

5. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 08.03.2004 № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

6. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/1798-12>.

7. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/page>.

8. Бородкін М.В. Поняття та ознаки юридичних фактів у праві соціального забезпечення / М.В. Бородкін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – Одеса, 2015. – № 15. – С. 136–139.

9. Рішення Києво-Святошинського районного суду Київської області від 06.03.2017 № 369/7597/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66014036>.